

الگوی تعیین اوقات دادرسی

(توصیه‌های کمیسیون کارآمدی قضایی شورای اروپا)

■ تحقیق و ترجمه: نیوشا رحمتی

ارائه‌ی راهبرد مناسب در جهت ارتقای کیفیت دادرسی به معنای عام، مستلزم شناخت عناصر و متغیرهای مستقلی است که به نحو معناداری بر سطح کارآمدی قضایی تأثیر می‌گذارند. یکی از مهمترین این عوامل، بازه‌ی زمانی رسیدگی و مدیریت آن می‌باشد. اهمیت این موضوع در بین کشورهای عضو شورای اروپا تا میزان زیادی نشأت گرفته از حق شناخته شده‌ای است که صراحتاً در مواد مختلف کنوانسیون حقوق بشر اروپایی از جمله ماده ۶ کنوانسیون مورد شناسایی قرار گرفته است.

تجدید نظر، فرجام خواهی (ممکن است از زمان بندی یکسان و یا متفاوتی استفاده شود. برای مثال ممکن است در یک پرونده الگوی زمان بندی الف برای رسیدگی بدوی مناسب باشد و الگوی زمان بندی ب برای مرحله فرجام خواهی اعمال شود.

هر زمان بندی بر حسب پیچیدگی، اهمیت و ماهیت پرونده‌ها تعیین می‌شود. «پرونده‌های اولویت دار» پرونده‌هایی هستند که در اسرع وقت باید رسیدگی و حل و فصل شوند. غالب پرونده‌ها در گروه «پرونده‌های عادی» دسته بندی می‌شوند. این نوع پرونده‌ها به دلیل سادگی در سطح پرونده‌های عادی قرار می‌گیرند که عموماً ۹۰ درصد پرونده‌ها را تشکیل می‌دهند. پرونده‌های اولویت دار معمولاً ۵ الی ۱۰ درصد حجم پرونده‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

خسارات را مطالبه نماید که دیوان نیز تا کنون به استناد ماده ۶ کنوانسیون آرای متعددی در این خصوص صادر نموده است. اعتقاد بر آن است که این زمان بندی‌ها با توجه به شرایط و عرف کشورهای عضو به اشکال گوناگون و متنوعی قابل تعیین است. از این رو، کمیسیون کارآمدی قضایی شورای اروپا با واکاوی و بررسی منابعی همچون: الف) تحلیل پیشینه زمان بندی قضایی ب) رویه‌ی قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر ج) مجموع داده‌ها و تحلیل دو نظر سنجی ارائه شده در CEPEJ (د) بحث تعیین چارچوب زمانی ارائه شده در طی جلسه عمومی CEPEJ در دسامبر ۲۰۱۵ و ژوئن ۲۰۱۶ بازه‌های زمانی را پیشنهاد نموده است. در هر مرحله رسیدگی قضایی (رسیدگی بدوی،

طبق این مقررات، نظام قضایی کشورهای متعاقد کنوانسیون می‌بایست در بازه‌ی زمانی متعارفی به اختلافات رسیدگی و رای صادر نمایند. اما چالش مهم این است که منظور از بازه‌ی زمانی متعارف چیست؟ آیا زمان متعارف یک بازه‌ی زمانی عینی است یا یک بازه‌ی ذهنی و شخصی است. بی تردید بازه‌ی زمانی رسیدگی از پرونده‌ای به پرونده‌ی دیگر متفاوت است و کشورهای مختلف سازوکارها و ضمانت اجرایی متنوعی را اعمال می‌نمایند. در کنوانسیون، در مواردی که رسیدگی به پرونده‌های بیش از بازه‌ی زمانی متعارف به طول بیانجامد، هر یک از اصحاب دعوی پس از تقاضای جبران خسارت در مراجع داخلی و عدم دستیابی به نتیجه می‌تواند در دیوان اروپایی حقوق بشر اقامه دعوی نموده و جبران کامل

که رسیدگی به این پرونده‌ها مستلزم صرف زمان بیشتری است و در چارچوب الگوهای زمانی تعیین شده (برنامه زمانی) قرار نمی‌گیرند.

نظام‌های قضایی کشورهای عضو شورای اروپا می‌توانند از هر یک از الگوهای چهارگانه زمان بندی رسیدگی بهره مند شوند که انتخاب الگوها همان طور که پیشتر اشاره گردید مستلزم توجه به عوامل گوناگونی از جمله پیچیدگی پرونده، مرحله رسیدگی و... می‌باشد. برای مثال، دادگاه می‌تواند زمان بندی الف را برای دعاوی مدنی و زمان بندی ب را برای دعاوی کیفری استفاده کند و الگوی زمان بندی ج را برای پرونده‌های ورشکستگی اعمال کند. بنابراین نظام‌های قضایی کشورهای عضو در انتخاب الگوی زمان بندی‌های پیشنهادی برای دعاوی مختلف از آزادی عمل برخوردارند.

■ زمان بندی الف

– پرونده‌های حقوقی و اداری

۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های حقوقی و اداری باید ظرف ۱۸ ماه از تاریخ اقامه دعوی در دادگاه مختومه شوند.

۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های مانده که دارای پیچیدگی‌های حقوقی هستند ممکن است بیش از ۱۸ ماه به طول بیانجامند.

– پرونده کیفری

۹۰ الی ۹۵ درصد از پرونده‌های کیفری می‌بایست ظرف ۱۲ ماه از تاریخ طرح شکایت خاتمه یابند.

طولانی شدن فرایند دادرسی بیش از ۱۲ ماه از تاریخ طرح شکایت تنها در خصوص پرونده‌های پیچیده کیفری مجاز است که حدوداً ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های کیفری را شامل می‌شود.

■ زمان بندی ب

– پرونده‌های حقوقی و اداری

رسیدگی به ۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های حقوقی و اداری باید ظرف ۲۴ ماه از تاریخ اقامه دعوی آن‌ها در دادگاه خاتمه یابد.

۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های مانده که دارای پیچیدگی‌های حقوقی هستند ممکن است بیش از ۱۸ ماه به طول بیانجامند.

– پرونده کیفری

۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های کیفری باید ظرف مدت ۱۸ ماه از تاریخ طرح شکایت مختومه گردد.

طولانی شدن فرایند دادرسی بیش از ۱۸ ماه از تاریخ طرح شکایت تنها در خصوص پرونده‌های پیچیده کیفری مجاز است که حدوداً ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های کیفری را شامل می‌شود.

■ زمان بندی ج

– پرونده‌های حقوقی و اداری

رسیدگی به ۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های حقوقی و اداری باید ظرف ۳۰ ماه از تاریخ اقامه دعوی آن‌ها در دادگاه خاتمه یابد.

۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های مانده که دارای پیچیدگی‌های حقوقی هستند ممکن است بیش از ۳۰ ماه به طول بیانجامند.

– پرونده کیفری

۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های کیفری باید ظرف مدت ۲۴ ماه از تاریخ طرح شکایت حل و فصل گردد.

طولانی شدن فرایند دادرسی بیش از ۲۴ ماه از تاریخ طرح شکایت تنها در خصوص پرونده‌های پیچیده کیفری مجاز است که ممکن است حدود ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های کیفری این گروه را شامل شود.

■ زمان بندی د

– پرونده‌های حقوقی و اداری

رسیدگی به ۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های حقوقی و اداری باید ظرف ۳۶ ماه از تاریخ اقامه دعوی آن‌ها در دادگاه خاتمه یابد.

در این گروه نیز ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های مانده که دارای پیچیدگی‌های حقوقی هستند ممکن است بیش از ۳۶ ماه به طول بیانجامند.

– پرونده کیفری

۹۰ الی ۹۵ درصد پرونده‌های کیفری می‌بایست ظرف مدت ۳۰ ماه از تاریخ طرح شکایت حل و فصل گردد.

طولانی شدن فرایند دادرسی بیش از ۳۰ ماه از تاریخ طرح شکایت تنها در خصوص پرونده‌های پیچیده کیفری مجاز است که ممکن است حدود ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های کیفری این گروه را شامل شود.

پرونده‌های حقوقی و اداری	زمان بندی الف	زمان بندی ب	زمان بندی ج	زمان بندی د
پرونده‌های در اولویت	ختم پرونده ظرف ۹ ماه	ختم پرونده ظرف ۱۲ ماه	ختم پرونده ظرف ۱۲ ماه	ختم پرونده ظرف ۱۲ ماه
پرونده‌های عادی + (پرونده‌های در اولویت)	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد
پرونده‌های پیچیده	ختم پرونده ظرف ۱۸ ماه	ختم پرونده ظرف ۲۴ ماه	ختم پرونده ظرف ۳۰ ماه	ختم پرونده ظرف ۳۶ ماه
	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد
	پرونده‌های مانده بیش از ۱۸ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۲۴ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۳۰ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۳۶ ماه

پرونده‌های کیفری	زمان بندی الف	زمان بندی ب	زمان بندی ج	زمان بندی د
پرونده‌های در اولویت	ختم پرونده ظرف ۳ ماه	ختم پرونده ظرف ۶ ماه	ختم پرونده ظرف ۶ ماه	ختم پرونده ظرف ۶ ماه
پرونده‌های عادی + (پرونده‌های در اولویت)	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد	۹۰ الی ۹۵ درصد
پرونده‌های پیچیده	ختم پرونده ظرف ۱۲ ماه	ختم پرونده ظرف ۱۸ ماه	ختم پرونده ظرف ۲۴ ماه	ختم پرونده ظرف ۳۰ ماه
	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد	۵ الی ۱۰ درصد
	پرونده‌های مانده بیش از ۱۲ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۱۸ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۲۴ ماه	پرونده‌های مانده بیش از ۳۰ ماه

پرونده‌های پیچیده) نمی‌شود و انباشت همین تعداد از پرونده‌ها می‌تواند باعث کندی پیشرفت روند دادرسی شود. همچنین عدم رعایت زمان بندی‌ها فاقد ضمانت اجرای مناسب می‌باشند و این عامل باعث عدم اجرای صحیح و عدم پایبندی موثر محاکم به الگوهای زمان بندی می‌شود.

■ منابع:

1. CEPEJ. (2016, December 7). About Us: rm.coe.int. Retrieved from rm.coe.int: <http://rm.coe.int>
2. Chowdhury, T. (2017). Time Frames and Legal Indeterminacy. *Canadian Journal of Law and Jurisprudence of Cambridge University*.

و هماهنگ باشد.

در مرحله سوم دادگاه باید حداقل در پایان هر سال گزارشی از رعایت یا عدم رعایت زمان بندی تعیین شده ارائه دهد و از این طریق امکان نظارت بر اعمال الگوهای زمان بندی را برای نظام قضایی فراهم نماید. اما این نظارت زمانی کارآمد و موثر خواهد بود که دادگاه نه به طور سالانه بلکه بطور فصلی و یا حتی ماهانه مبادرت به ارائه گزارش‌هایی اجرای الگوهای زمان بندی نماید. از این طریق می‌توان مشکلات را پیش از موعد برروشان کشف و در جهت حل آن‌ها تدابیری اتخاذ کرد.

به رغم وجود نقاط قوت، اجرای الگوهای زمان بندی رسیدگی با چالش‌هایی نیز مواجه است چرا که معمولاً شامل ۵ الی ۱۰ درصد پرونده‌های موجود در محاکم (تحت عنوان

برای اجرای دقیق زمان بندی‌ها سه مرحله مهم وجود دارد: (۱) آسیب شناسی وضعیت کنونی (۲) تعیین زمان بندی‌ها برای محاکم (۳) نظارت بر اعمال زمان بندی.

در مرحله اول دادگاه باید ابتدا شرایط خود را با توجه به طول زمان رسیدگی برای انواع مختلف پرونده‌ها (حقوقی، کیفری و اداری) در نظر بگیرد. البته دسته بندی‌های خردتر پرونده‌ها (برای مثال پرونده‌های خانوادگی، کار، قرارداد، جرایم و غیره) می‌تواند مفید باشد.

در مرحله دوم یعنی تنظیم زمان بندی برای دادگاه اگر نظام مدیریت قضایی از طول عمر پرونده‌های مانده خود (اعم از حقوقی، کیفری و اداری) و حتی در قالب دسته بندی‌های خردتر مطلع باشد، می‌تواند الگوی زمان بندی را انتخاب کند که با اهداف سال آینده نیز متناسب

